

1925

Noorsoo kirjanduslikust loominguist
ja selle psühholoogilisist aluseist.

A. Juhanson - klango.

Märts-aprill, 1925.

Tarvitat kirjandus.

G. Kafka. Handbuch der vergleichenden Psychologie I. München 1922.

F. Giese: Allgemeine Kinderpsychologie + Pädagogische
Psychologie.

Психология и генетика. # 5, 6-8. 1917.

Dr. W. Hoffmann. Die Reifzeit. Leipzig, 1922.

Prof. L. Spranger. Psychologie des Jugendalters. Berlin 1925.

testi noorsoo ajakirjad, kogutööd, albumid ja "Kudsmas"
arvamus leiduvad käsikirjad.

Sissejuhatus.

Noorsoo vaba kirjandustiku loomingu kohta on põhjalikum
 uurimus Saksa psühholoog Fritz Giesel - Das freie literarische
 Schaffen bei Kindern u. Jugendlichen. Leipzig, 1914, millele
 oli mõeld põhiasjalikult rajada ka käesolev referaat.
 Kuna maamüüja vabariigis Tartus kaasaamatavaks
 osutus, olen summut leppima ainult selle siisu kokkuvõttega
 autori enese sulest kogutud "Handbook der verglichen
 der Psychologie ja H. Camerosov'i artikliga "Сводное
 summarизация материалов генетики и социализации"
 ajakirjas "Психология и генетика" №6-8, 1917a. Sellele
 lisaks olen võinud tänuks kaunis suurel hulgal just
 keegi noorsoo vaba kirjandustiku loomingu produkte.
 Nii on mul olnud kaotada ligi 80 noorsoo ajakirja
 numbrit, koguarv üle 250, mitmesugused trükit ja
 käsikirjalikud noorte kogutused, albume jne. lühen
 ners kokku 1.120 isiklikat kirjandustiku näidet.

ARHIIVIMUSEUM
FOND K37818
4

Päale selle on mul olnud käpärast noorsoo ajakirja "Mudismaa" vormetuse aruannet allühikult avaldamata käsikirjad, mille arv ulatub üle 500. Viimased on vahjuks alles lõpukirjeldused läbi töötamata.

Sonijumes on seltsi rahustada, et koguse materjaal kuulub noorsoo vaba loomingu valdkonda, kuna Gressel ja mitmed teised kirjanikud on olnud täiesti ^{vabadelt teinud} teinud ka koolis tehtud kirjatööd, mis aga, nagu Gressel ise tunnistab, psühholoogiliseks vaatluseks ei peaks kunagi võrreldama muistest materjaali, olles monotoonsem aruandest valikult ja vahjuks fantaasialt.

Mina ei olnud materjaali suureks puuduseks on see, et enamasti puuduvad täpsed andmed autorite sugu, vanaduse ja päritolu kohta, mis raskendab kaugemallendatavate tekelepanekute ja järelduste tegemist. Silmas tuleb pidada ka seda, et see materjaal moodustab ainult teatavat valikut noorsoo kirjanike loomingust, sest nii mõnigi asi on jäänud praktika arvestamata vormetusest paberikovi. Võib olla, on vormetustel kohati isegi parandusi ette võtnud, kuigi käsikirjaliste ajakir-

järe jures seda harva juhtub.

ARHIIVIMUSEUM
K37818

Ülevaade materiaalist ja meetod.

Kogu materiaali olen jaganud kolme liiki:

algaste - mis koosneb enamasti kuueklassiliste algkoolide õpilaste töist,

keskaste - keskkooliõpilaste looming, ning

vanemaste - kirjanduslalt vilunud ja andekama noorsoo looming, mis esendab avaldamist ^{noorsoo} ajakirjades, "Loodusmaa", "Kirkon", j. t. kuigudel. Autorite eluaastate järelle mõõtes võiksime esimese, s. o. algaste lõpetada umbes 15-16 eluaastaga, keskaste - 20-nea, vana vanemaste üle selle ulatades, mõnikord kuni 25-6 aastani. On loomulik, et vana juba välja ulatab noorsoopsikooloogilise vaatluse taravist raamest, misjärele sellega olen arvestand vaid niipalju, kuipalju see on olnud kasuliku vordlusena kahile elmuselle astonele.

Arvu järelle on olnud töid:

esimeses astmes - 391.

teises " - 563.

kolmandas " - 166

6
ARHIIVIMUSEUM
Kõne Kõrge
PÕHJAKOOL

Välisvormilt olen jaganud korratööd 4 järgmise liiki:
luuletused, s.o. seal kones kirjutet ilukirjandusloend noited,
ilukirjanduslik proosa,
n.n. meeleoluproosa ja
teoreetiline proosa, resp. teaduslik.

Meeleoluproosa all olen mõtlenud seda osa noorsoo loominguist, mis käsitleb noorsoo ideaale, ilmaraadet ja noorsooolekumise probleeme. See on mingi iteemnekuupa-järk ilukirjandusliku proosa juurest teadusliku juure. Tähtsaksamalt juures on seen avalasti selgem vahe, kuna noorsoo juures seatakse väga sagane on. Mõnigi kirjutab, mis omalt ametilt kuulub teoreetilise proosa hulka, on kirjutet sarnas vaba ja lõpsaka fantaasiga mõnigi- det armuksi subjektiivsele ^{meelole} (elamusele), et teada raske asetada mõne ^{eksakt} ~~teadusliku~~ (teadusliku artikli korvale. Ent ilukirjanduse liiki järgutamast tekitab teada te arne, Sarnasti jaoks olergi teaduslikus. proland erliis sub- ^{n.n.} ~~urgi~~ meeleoluproosa nime all, mis Giese juures noit. ei esine. Ülevaate tööde arvust kusagil astmul saame lehel #1-84.

ARHIVIMUSEUM
TALLINN
K37818

Noorsoo kirj. loomingu põhjusi.

Selle mitmekesise materjali loolehitud, sisse-
me küsimuse üs: millised on need psühholoogilised tingused,
mis nii suurt noorte hulka valgespool kooli rüüstand
seevõrd rohkele suletarnitamisile. Muidugi pole sin kohta pea-
tunda kirjanduslikku loomingu iseloomuaste tegurite juures
sildse, vaid ainult ~~seevõra~~, kuipalgu nad ~~on~~ noorsoo juures
erinevad ~~Ardeasvanute~~ omist. Eriti seltsit teravana on
see küsimus üle kerkend laste joonistuste ligemal vaatlusel,
kus leitakse, et laste loomingu sil alal alustub isna Ardeas-
vanutele siaduspärasele, kui Ardeasvanute oma. Laps oretti ei
joonista oma objekt, vaid kirjeldab, püüdes idesi anda
koos, mis ^{ta} ~~nist~~ Ardeab (v. Ricci, Lennsteni, ~~p~~ Kerschensstemeri j. t.
murmused laste joonistuste üle).

Fr. Grise arvab küll¹⁾, et noorsoo kirjanduslik
loomingu ~~on~~ elamusena on sama väärtuslik, kui Ardeas-
vanute omagi, kuid peab hiljem²⁾ ka ise mõnima, et
sin sisse on väga palju "tühikut", paljast prossi ja järel-

¹⁾ Handbuch, lhn. 470.

²⁾ ~~ibid.~~ lhn. 475.

aimamist hõrksammule või kaasnoortele. "Isaamis silmapaistvaks
saab see saal, kus ~~sa~~ ^{väga antakse} mõnd kordkõrgelst ajakirja ja kus
sits kokati ~~otse~~ ^{terred} klassid luuletavad." Paar aastat tagasi
võtsin ühe noorsoo ajakirja kuskoolleas noorte kirjan-
duslike kade kaestööliste hulgas ühe anonüümse arveedi selle
kõhta, mis need ajal luuletama. 29 vastajast ~~kuul~~ tegutses
kirjandusega

Sisennide endava ginduskarbe sumit 14.

stooli - ja kulle kargutamiseks 6.

serste moful 5

negli i' Fra, mixs 4.

Mis siis ainult vaevalt pool endarendussuunit! Kui
 meile tulebada noorsoo üldist järeleannamavaldurust ja
 suurt lootsraalsust, siis pole sellis ka midagi üllatavat (v. grese,
 lhn. 479, W. Hoffmann lhn. 68, 176).

Ka noorsoo endarealgendamisturg on omalt iseloomult
võrre erinev täiskasvanute omast. Tullis lapsepõlve enesetea-
dmisest ajajärgust tunneb noorur puberteediajal
suurt jõudude juurekasvu, mis järsku tõstab tead-
miste ja kiirgab tegudele (F. Gress. lmk. 389). Mida varem
ta oma jõudu saab rakendada välisolekude minimeerimisele,

seda intensiivsemalt pöördub ta siseilma pe otseb tervisehoolduse
avaldumivõimalusi. Selle tõenduseks võib nimetada ka
see tähelepanek, et neil, kel kuidagi kordas lõuna endale luma
avaramad võimalused välitegemise alal, vähem on kaldumust
luuletamiseks, kui tagasihoidlikumad ja endassestrenenemist.
Ihes aastatega avanevad aga raskemad ja enam välitegemise
alal kõrgelt, avaneb võimalus enda "muna" väljendada
ka mitmesuguses muus tegemises, ning koranduslike loo-
muse jätk enamajao jures seendast ~~hõlpsalt~~ tähelepanele.

Nicht aspaolud selektivad ka selle, mis noorusa kirjanduslikud katsed pole veel mingiks kirjanduslooma ande olemasolu tunnuseks. Ja ^{mis} ~~neist~~ ^{inim} ~~kabetapost~~ ^{armult} väike mud-
kosa kirjanduslooma iduga püsima jääb. Grese tähendab
selle kohta: „Überhaupt wäre höchst verfehlt im dachtenden
jungen den Dichter, den Literaten zu ahnen. Es besteht
allerdings die Wahrscheinlichkeit, dass jugendliche, die früh
schreiben, später intellektuell im öffentlichen Leben be-
achtenswert werden. Lebensläufe derartiger Verfasser, die
ich verfolgte, ergaben oft spätere Betätigung auf gänzlich
anderen Sachgebieten. Immer aber eine mehr oder minder deutlich
bessere Beanlagung, als der Durchschnitt (Handb. l. 479.).“

10
ARHIIVIMUSEUM
PEAHOODIK

Mis noorsoo kirjandusliku loomingu erilist
võimevõimist teeb, on vahet ka se, et noorsoo
tinge ~~endama~~ maksmapaneku ting ~~mis~~ mõne ~~arvut~~ arvutusvõimega
kirjutab avalikkuse. Et võime ka selleid katsed, mis
kavandite juures ei ole kaugemale nende endi laenuvõimist
võimide septsimisega rahulduse endi vähe. Kuigi Grese
võrdab, et noorsoo arvutusvõime ja enda loomingu kohta
tuntavalt suurem on, kui arvatakse, peab omelt konstatatsioon
et nende katsete ühikanduste noorte endi ja vahel ka teo-
kavandite poolt loogik. Kõik et tuleb, mis põhjustab
hiljem raskedki pühumusid.

Shuritar on parma tõele luuletuste, meeleolu-
ja teadusliku proosa % tõuse mis autorite vanadusaga ja
luukirjandusliku proosa samaaegselt langust. (Vrd. tabel #1).
Pööratus noorsoopsükholoogia poole, liigame sellele kergesti sil-
tuse. Suur osa alama estme tööde autoreid on alles
lapsea rahuliku loodusvaatluse ja osalt koguni muinas-
juttude ejaajargus. Võimaste kirjeldamiseks on aga luukirjandus-
lik proosa teatavasti soodsam ja armutavam kirjan-
dusvorm. Intellekt on alles väga vähe arenend, et tunda
suuremat huvi teaduslike kirjutiste deservalt koostamise vastu,

11

sedas enam, et koolis ^{silliga} ~~ida~~ ^{mitte} ~~mitte~~ kollalt segletakse. Puberteedia
hormone ja neile järgnevat aastate diiniossiole elamusole
on aga lüürika palju vastavam väljendusvorm, mispoolest
seda neil aastal ka enam väljendakse (vrdl. z. Spranger. Psychologie
des Jugendalters). Samal ajal kerkivad esile väga mitmesug-
sed elumoraaliprobleemid ja sisetised konfliktid, tekib hirm
mõistleda enda ometi kõrguse nähtusile, mille järelmaks
on meeloluproosa juurekasv. Intellekti arengumises kasvab
huvi ja rõõm ka teadusalade vastu mis kajastub teoreetilise
proosa juurekasvas.

Tööde välisvorm.

Kui välisvorm seenesest ei paku palju ope-
rativist huvi psühholoogilisele vaatlusele, on see kindselt ometi
mitmeti harilik loendus.

Kui vaadelda tööd, mis luuletust, kui proosatööde
valist suurust, on rõõm, et tööd on enamasti lühikesed
ja väga ketrulise väljendusega, kuid nende pikkus ja tervik-
sus kasvab jällegi ühes autonoomse vanusega.

Luuletust pikkuse mõõtmisel olen arvesse võtnud

ridade arvu ja saanud järgmise tabeli (v. tabel #3).
 Mis puutub proosetesse, siis olen nii sin kui
 ka idispidi - sisulisel väärtusel arvesse võtnud ainult lühikese
 duseliku proosa. Selle pikkuse mõõtmine on siin palju
 suuremate raskustega, kuna töid on kirjutatud väga erinevate
 raamatudega. Olen katnud need siiski kokku võtta järg-
 misse tabelisse (v. tabel #4).

Tulemused on ^{lühike-proosa jumes} ~~lühike~~ ja samad. Kui oleks korraldase-
 sada ka andmed alama astme kohta, siis oleks see vae-
 raltlemata veel palju silmapaistvam.

~~Grese on teind arvestatud ka salvide arvuga~~
 Päris proosa on teinud ka veel dramaatilist,
 kirja- ja poeetilisemat vormi, kuid erge vool maaal (v.
 tabel #4). Nendes sama harve esinevad need vormid ja
 grese materjals (v. Handbuck lhek 480).

Grese on teind lühikute jumes veel
 sõllepäanekuid ka salvide pikkuse ja raskimöödu
 ning vormi kohta. Kolmest ^{salvi} ~~viis~~ on teinud ainult
 0,8 % ja neljast - 51,7 %, kuna 47,3 % üldse endi lühike-
 st ^{salvidesse} ~~viisidesse~~ pole pagand (v. Handbuck lhek. 480). Noorpõlv,
 kui peitkandsemas väärtust ^{valitub} ~~on~~ testi noorsoo loo-

mingus selalal koll ~~suure~~ suurem mitmekesisus ja ka terve
proportsioon, kuna 3-realne selm meil jefu Alhedamini
esemb. Pöörpelskult siletub see korpaduslokkude uskujadega.

Huvitaraks minimeerimise võiks olla linneliste
võrsmoot, kuna alles rapastub noorsoo osamene
hingerühm. Jäse järele on tervitend

Jambi 52,2 %

troch~~at~~ 17,6 %.

Apapesti 0,1.

Sextilust 2,5

Heksameta~~at~~ 0,9.

Sigaväsi 24,6.

Vabaväsi 2,1.

Ka meil noorsoo loominguks siset esmusel kohal
jämb, eriti nooremate jures, kuna vanemate jure-
usillige trochous jefu Tugevamini võistleme takkab
kui jäse jures. Nektarasti ~~võist~~ trochous enam
puberteedia vahutulle loominguks, eriti armastuslüh-
vikelle. ~~Mixamised~~ ~~stakterimiseks~~ noorsoo jures võiks selle
mõistmises alla arvatavasti huvitaraks kommentaariks.

Sisulone jagunemine.

Huvitaraim on nektlemat jefuda noorsoo loo-

PELAGOOGIKA
ARHIIVIMUSEUM
1938

ningu sisulost külge, seda annab ¹² ~~matema~~ ^{ilma}, mis noorsoo ~~halepam~~
 võrd võrdab, et ta ~~te~~ selle poolest ilukonheliseks kunstiteoseks.

Kui vaadata H. Grese ~~uust~~ ^{koostöö} ~~halepanekuid~~ sil
 alal, siis noome ^{koostöö} on suur vahe luule- ja proosavõõ
 vahel (muidugi on siin kones armult ilukirjanduslik proosa.
 Proosas on enigmaatil valisilma nähtused ja rahuliku,
 repitise ilmega armestik, nagu munaajutud (24,2%)

isikslikud elamused (piktumustekirjeldused) 26,2%

sotsiaalsuhtlused 10%

loodus 7,3% ju.

Kuna ~~paos~~ luules ^{siselamused ja} ~~melio~~ ^{melio} ~~lud~~ ^{domineerivad}:

- mit. - filosoofia 23,2%
- irootika 18,0%
- loodus 21,2%
- uligroon 6,7% ju.

Kui pöörata ühti noorsoo loomingu juure,
 siis saame pignu tabeli (tabel #2).

Nagu sellest noeme, on ka meil proosas ülekool sündmuste
 kirjeldamisel (84: 1,5) Munaajutud (3:0) sotsiaalsite
^{8,1} ^{2,8} olude kirjeldamisel (5,9: 3,5),
⁸ : 2

~~Isaand~~ ~~huvita~~ Luuletustes aga on väärtuslikud.

~~Isaand~~ erootika (16,5 : 8,4) ja isiklikud elamused (22 : 19,4)
24. 23,5 21 : 18.

Veel huvitavam on aga võrrelda ^{lemmik} asjade vahetust
üksikute astmete vahel. Kahjuks võin ma siinkohal
kõrvutada tees veel kirkumise ja vanema astme, kuna
ma ~~huvit~~ alama astme lebitootamisega lojule ei jõud
mud. Loodusõigeldusi on vanemalastmel märksa rohkem,
kui kirkumisel, seetõttu osutab aga erootika suurt
juurekasvu. Filosoofia ja religioon juustuvad umbes
sarnaselt, kuna meeliloluproosa veldamine võtab si
remad kirkumist nendel alal näidata ei võimalda.

Mitte rohkem huvitav pole ka üksikmotiivide
veldamine. Siin esinevad sagedamini elegilised johtoo-
mid, korvuti aga ka väga suur ja spontaanne aktiivsus.

15
PEDIATRIC
MUSEUM
FIDELITY

Tabel # 1. Ülevaade materjaalist.

[illegible]

18

Tabel #2. Tööde jaotus sisse järel.

	Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.		Tööd. k. annu- s. a.	
	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
<u>Keskne aste.</u>																														
Proosa.	51	19,4	22	8,4	58	22,1	22	8,4	3	1,1	22	8,4	35	13,3	8	3	8	3	15	5,9	—	—	13	4,9	5	1,9				
Lühitööd	44	22,0	3	1,5	72	36	33	16,5	1	0,5	11	5,5	11	5,5	—	—	—	—	7	3,5	4	2	7	3,5	7	3,5				
<u>Vanemaste.</u>																														
Proosa.	3	12	2	8	2	8	6	24	—	—	2	8	4	16	2	8	2	8	2	8	—	—	—	—	—	—				
Lühitööd	22	21	3	2,8	32	30,5	25	23,5	—	—	7	6,6	5	4,8	1	1	—	—	2	2	3	2,9	3	2,9	2	2				

	Kuni 10 r.		10-20 r.		20-30 r.		üle 30 r.		Kokku arv
	arv.	%	arv	%	arv	%	arv	%	
Keskne astmel	24	12.	154	77	19	9,5	3	1,5	200
Vanemal "	4	3,8	69	65,7	22	20,9	10	9,5	105

Tabel #3.

Luuletuste suurus.

Tabel #4. Proosatööde suurus ja väljendumis.

	Grotesk		Lühem. jutust.		Pisem. jut.		Dramat. vorm		Kõrge vorm		Päeval. v.		Kokku arv
	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	
Keskmine astm	40	15,3	133 13	51. 31,4	83	31,4 9,5	21	0,4	2	0,8	13	1,1	262.
Vanemal astm.	—	—	10	40.	13	52	2	8	—	—	—	—	25.